

Állásfoglalás az Öpt. 16/A. § (7) bekezdése szerinti örökös, mint kedvezményezett személyének értelmezéséről

I. TÉNYÁLLÁS

A Pénztár Beadványában előadta, hogy egyik elhunyt pénztártagja halála esetére kedvezményezettet nem jelölt. Az elhunyt pénztártag vagyona vonatkozásában lefolytatott hagyatéki eljárás során hozott hagyatékátadó végzés szerint a pénztártagnak két törvényes örököse és egy végrendeleti örököse van. A Pénztár rendelkezésére bocsátottak egy végrendeletet is, amely szerint az elhunyt pénztártag törvényes örökösait a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt (Ptk.) 7:78. § (2) bekezdése szerint durva hálátlanság miatt kitagadta. A Pénztár Beadványa szerint az elhunyt pénztártag végrendeleti örököse igényt tart a pénztári egyéni számlán lévő vagyon kifizetésére.

II. JOGKÉRDÉS ÉS A PÉNZTÁR ÁLLÁSPONTJA

A Pénztár Beadványban előadott jogkérdés az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról szóló 1993. évi XCVI. törvény (Öpt.) 16/A. § (1) és (7) bekezdéseinek rendelkezéseihez kapcsolódik.

Az Öpt. 16/A. § (1) bekezdése szerint „A tag halála esetén az egyéni számla hagyatékának nem része. A tag a halála esetére az alapszabályban foglaltak szerint természetes személy kedvezményezettet jelölhet a belépési nyilatkozaton, közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban (haláleseti kedvezményezett).”

Az Öpt. 16/A. § (7) bekezdése szerint „Ha a pénztártag kedvezményezettet nem jelölt, vagy a jelölés az (5) bekezdésben foglaltak alapján hatályát veszítette, akkor kedvezményezettnek a tag természetes személy örökösét kell tekinteni, örökrésze arányában. Az örökös jogállása a kedvezményezettével megegyezik. Ha a tagnak az öröklés törvényben szabályozott rendje szerint természetes személy örököse nincs, akkor az egyéni számlán lévő összeg a pénztárra száll és azt a pénztár fedezeti tartalékán a tagok egyéni számlái és a szolgáltatási tartalékok javára a jóváírás időpontjában fennálló egyenlegek figyelembevételével kell elszámolni.”

A Pénztár véleménye szerint az Öpt., mint különleges jogszabály alapján a nyugdíjcélú megtakarításról végrendelkezni nem lehet, mivel az elhunyt pénztártag végakarátát kedvezményezett jelölésével gyakorolhatja. Tekintettel arra, hogy az elhunyt pénztártag kedvezményezettet nem jelölt, ezért a Pénztár álláspontja szerint a törvényes örökösök részére kell kifizetnie az egyéni számlán felhalmozott összeget, ugyanakkor abban az esetben, ha a kitagadás a törvényes öröklést megszünteti, akkor nincs természetes személy törvényes örökös.

III. AZ MNB ÁLLÁSPONTJA

III.1. AZ MNB TÁJÉKOZTATÁSÁNAK KERETEI

Az MNB honlapján megtalálható tájékoztatóval¹ (Tájékoztató) összhangban, állásfoglalás kiadására jellemzően jogszabályi rendelkezések értelmezése, vagy keretjellegű normatív rendelkezések tartalommal való feltöltése vonatkozásában kerül sor. Az MNB célja az állásfoglalások kiadásával az, hogy jogi normák által nem szabályozott kérdésekben, vagy többféleképpen értelmezhető, adott esetben egymásnak ellentmondó jogi szabályozás esetén saját álláspontját ismertesse az állásfoglalást kérő személy részére annak érdekében, hogy ezen állásfoglalást kérő személy az MNB – nem kötelező erejű – állásfoglalása ismeretében kialakíthassa saját jogi álláspontját. Ennek megfelelően az MNB kizárólag konkrét jogkérdésben foglal állást, nincs hatásköre egyéb szabályzatok, szerződések, termékek, üzleti megoldások, folyamatok jogi megfelelőségének előzetes, általános vizsgálatára és jogi állásfoglalás keretén belül egyedi üzleti konstrukciók vagy szerződések jóváhagyására.

Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény) 41. cikkének (2) bekezdése szerint a Magyar Nemzeti Bank ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét. Az MNB az Alaptörvényből fakadó szabályozói feladatkörére tekintettel felelős szabályozó és jogalkalmazó szervként orientációs jellegű szakmai állásfoglalást kizárólag pénzügyi jogi jellegű jogszabályi rendelkezések értelmezése kapcsán ad ki a felügyelt intézmények normakövető magatartásának elősegítése érdekében, amelyre tekintettel nincs hatásköre a Ptk.-t értelmező öröklési jogi, valamint hagyatéki eljárást érintő jogi kérdésekben állásfoglalást kiadni. Mindezek alapján jelen állásfoglalás a továbbiakban kifejezetten a nyugdíjpénztári szabályozás tükrében vizsgálja a Beadványban feltett kérdést.

¹ <https://www.mnb.hu/felugyelet/szabalyozas/allasfoglalasok/allasfoglalas-keressel-kapcsolatos-eljarasok-es-elvek>

Az MNB állásfoglalása orientáló jellegű iránymutatás, mely egy esetleges jogvita esetén a bíróságot semmilyen formában nem köti. Ezért az állásfoglalás kiadása nem mentesíti az adott állásfoglalást kérő személyt saját jogi álláspontja kialakításának szükségessége és az ezért fennálló felelősség alól. Bármely tevékenység, üzleti döntés, jogügylet, üzleti modell stb. megkezdésének, elhatározásának, végrehajtásának az MNB állásfoglalásától való függővé tétele kizárólag az állásfoglalást kérő személy felelőssége. Az állásfoglalás tartalmából vagy kiadásának időtartamából eredő következményekért az MNB-t felelősség nem terheli.

III.2. AZ MNB ÁLLÁSFOGLALÁSA

A Pénztár Beadványában feltett jogkérdésére vonatkozóan az MNB álláspontja a következő:

1. Az Öpt. 16/A. § (1) bekezdése értelmében a pénztártag halála esetén az egyéni számla hagyatékának nem része. Az egyéni számla jogi sorsa tehát nem osztja az egyéb vagyonelemek sorsát, vagyis az, mint nem hagyatéki vagyon öröklés tárgya sem lehet. A pénztártag a halála esetére – az egyéni számlára vonatkozóan – természetes személy kedvezményezettet jelölhet, aki az egyéni számla szerinti követelést kedvezményezetti és nem örökös minőségében szerzi meg. Kedvezményezett jelölése esetén a Pénztárnak a pénztártag nyilatkozatának megfelelően, az esetleges hagyatéki eljárástól függetlenül kell eljárnia, vagyis a kedvezményezett részére történő kifizetéshez nincs szükség jogerős hagyatékadó végzésre sem, mert elegendő a halál tényének és a kedvezményezett személyazonosságának igazolása a Pénztár által meghatározott eljárásrend szerint.

2. Ha azonban a pénztártag kedvezményezettet nem jelölt, vagy a jelölés hatályát veszítette, akkor az Öpt. 16/A. § (7) bekezdésének első és második fordulata értelmében kedvezményezettnek a tag természetes személy örökösét kell tekinteni, örökrésze arányában. Ennek az örökösnek a jogállása a kedvezményezettével egyezik meg, tehát ő sem örökös, hanem kedvezményezetti minőségben szerzi meg az egyéni számlán lévő vagyont olyan arányban, amilyen arányban ténylegesen örököl.

3. A kedvezményezetti minőségben eljárni jogosult természetes személy örökösre vonatkozóan az Öpt. 16/A. § (7) bekezdésének harmadik fordulata jogértelmezést segítő rendelkezést tartalmaz azzal, hogy az *„öröklés törvényben szabályozott rendje szerint”* kifejezéssel határozza meg, hogy ki minősül természetes személy örökösnek.

Az Öpt. hivatkozott rendelkezését 2016. január 1. napjától kezdődő hatállyal módosította a pénzügyi közvetítőrendszer egyes szereplőit érintő törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2015. évi CCXV. törvény (Törvényt módosítás). A Törvényt módosítást megelőzően az Öpt. 16/A. § (7) bekezdésének – 2015. december 31. napjáig hatályos – harmadik fordulata úgy rendelkezett, hogy *„Ha a tagnak a törvényes öröklés rendje szerint természetes személy örököse nincs, akkor az egyéni számlán lévő összeg a pénztárra száll és azt a pénztár fedezeti tartalékán a tagok egyéni számlái és a szolgáltatási tartalékok javára a jóváírás időpontjában fennálló egyenlegek figyelembevételével kell elszámolni.”* A Törvényt módosítás 30. § k) pontja szerint *„Az Öpt. 16/A. § (7) bekezdésében az „a törvényes öröklés rendje” szövegrész helyébe az „az öröklés törvényben szabályozott rendje” szöveg lép.”* A jogalkotó a Törvényt módosítás elfogadásával pontosította és egyértelműsítette a pénztártag halála esetén követendő eljárást az örökös minőség meghatározására vonatkozóan.

Az Öpt. 16/A. § (7) bekezdésében rögzített *„az öröklés törvényben szabályozott rendjét”* a Ptk. Hetedik könyvének öröklési jogra vonatkozó szabályai részletezik, vagyis a természetes személy örökös személye ennek keretében vizsgálendő. A Ptk. 7:3. §-a rendelkezik az öröklés jogcímeiről, amely (1) bekezdése szerint *„Örökölni végintézkedés alapján vagy törvény szerint lehet.”* A Ptk. Hetedik könyvének Második része a végintézkedésen alapuló öröklés szabályait, míg Harmadik része a törvényes öröklés részletszabályait tartalmazza.

A jogalkotónak a pontosító jellegű Törvényt módosításban kifejezett szándékára, valamint a Ptk. fent hivatkozott rendelkezéseire is figyelemmel megállapítható, hogy az öröklés törvényben szabályozott rendje értelmében természetes személy örökös egyaránt lehet törvényes örökös és végrendeleti örökös is, mivel a jogutódlás jogcíme mindkét esetben öröklés. Ezért a törvényes örökös és a végrendeleti örökös *„örökös jogállása”* nem különbözik az Öpt. 16/A. § (7) bekezdés szerinti kedvezményezetti jogosultság szempontjából.

4. A természetes személy örökösre vonatkozóan fent részletezett szabályok mellett ugyanakkor kiemelendő, hogy az önkéntes nyugdíjpénztárak – erre vonatkozó, jogszabályban explicit módon definiált hatáskör hiányára tekintettel – nem jogosultak az elhunyt pénztártag egyéni számlaegyenlegéhez kapcsolódó polgári-öröklési anyagi jogi kérdések

mérlegelésére, ennél fogva nem jogosultak hagyatéki eljárás lefolytatására, illetve az öröklés rendjének, az örökös(ök) személyének vagy az örökrészarányok megállapítására sem.

A hagyatéki eljárásról szóló 2010. XXXVIII. törvény (Hetzv.) 3. § (1) bekezdése szerint „A hagyatéki eljárást — a (2) bekezdésben foglalt eljárási cselekmények kivételével — a közjegyző folytatja le.” A hagyatéki eljárás keretében a közjegyző – többek között – ismerteti a hagyatéki leltárt, az öröklési rendet, illetve, ha van, kihirdeti a végrendeletet, amely során tájékoztatást ad például arról, hogy a végrendelet érvényes-e, megtámadható-e, vagy van-e benne kizárás, kitagadás. A közjegyző a jogi kérdésekre vonatkozó tájékoztatás mellett felkéri a feleket az eljárás során felhasználni kívánt dokumentumok bemutatására, majd a felek meghallgatását követően, nyilatkozataikat is figyelembe véve, a hagyaték átadására vonatkozó végzést hoz. A Hetv. értelmező rendelkezéseit tartalmazó 6. § (1) bekezdésének a) pontja szerint „hagyaték átadása: annak a – közjegyző végzésével történő – megállapítása, hogy a hagyatékba tartozó vagyona, vagyonrészre vagy vagyontárgyra a hagyatéki eljárás eredményére tekintettel kit, milyen jogcímen, milyen jog illet meg, illetve milyen kötelezettség terhel.”

A fentiek alapján a közjegyző a hagyatéki eljárás során tisztázza az örökhagyó pénztárgy hagyatékának sorsát, ennél fogva a kedvezményezetti jogállást megalapozó örökös minőséget, illetve az örökösök közötti örökrészek arányát a közjegyző által hozott jogerős hagyatékátadó végzés állapítja meg. A hagyatékátadó végzésnek deklaratív, az öröklést közhitelűen tanúsító hatálya van. A Hetv. 2. § (2) bekezdése szerint „A hagyatéki eljárásban a közjegyző eljárása az elsőfokú bíróság eljárásával azonos hatályú”, amelyre tekintettel a Pénztár nem jogosult felülbírálni a bírósági eljárással egyenértékű hatósági eljárás eredményét.

5. Az MNB álláspontja szerint az Öpt. 16/A. § (7) bekezdése tehát akként értelmezendő, hogy a pénztárnak az egyéni számlán lévő vagyonnak a kedvezményezett(ek) részére történő kifizetése során az örökös minőséget, illetve az örökrészek arányát a rendelkezésére álló hagyatékátadó végzés alapján kell figyelembe vennie, mivel a kedvezményezettnek tekintendő örökös személyét ez a dokumentum állapítja meg.

A fentiekben kifejtetteket alátámasztja az Öpt. 16/A. § (9) bekezdése is, amely értelmében a kedvezményezett (illetve hiányában a vele azonos jogállású, kedvezményezettként eljáró örökös) a jogosultságának igazolását követően írásban nyilatkozik az egyéni számlaegyenleg rá eső részének sorsáról. Abban az esetben, ha az örökös minőségről és örökrészeiről a Pénztár dönthetne, illetve ezeket mérlegelhetné, úgy a kifizetés feltételeként előírt igazolás fogalmilag értelmezhetetlen lenne.

Ebből következően az elhunyt pénztárgy – akár törvényes, akár végrendeleti – örökösének kell örökös minőségét igazolnia a Pénztár felé annak érdekében, hogy az Öpt. 16/A. § (7) bekezdés szerinti kedvezményezettként fellépve igényt érvényesíthessen az elhunyt pénztárgy egyéni számláján lévő vagyon tekintetében. A Pénztár és az örökös(ök) egymás közötti viszonyában igazolásnak minősül a közjegyző által kiállított jogerős hagyatékátadó végzés, amelyben egyértelműen fel van tüntetve az örökös minőség és az öröklés aránya is. Az örökösöket kedvezményezetti minőségben olyan arányban illeti meg az egyéni számlán elhelyezett összeg, amilyen arányban a hagyatékátadó végzésben feltüntetett örökrészarányok alapján ténylegesen örökölnék.

6. A fentiek alapján az MNB álláspontja, hogy ha a pénztárgy halála esetére kedvezményezettet nem jelölt, a Pénztár akkor jár el jogszerűen, ha a jogerős hagyatékátadó végzésben meghatározott természetes személy örökös(ök), mint kedvezményezett(ek) javára a jogerős hagyatékátadó végzésben meghatározott örökrész(ek) arányában teljesít kifizetést az elhunyt pénztárgy egyéni számláján lévő összegből.

Felhívom szíves figyelmét arra, hogy az MNB véleményét kizárólag a Kérelmező által rendelkezésre bocsátott információk alapján alakította ki, és az abban foglalt egyedi jogértelmezés csak a Kérelmező által a Beadványban előadott tényállásra vonatkozik. Az MNB véleménye nem tekinthető kötelező erejű állásfoglalásnak, a benne foglaltaknak más hatóságra, illetve a bíróságra nézve nincs kötelező tartalma. A jelen állásfoglalás kizárólag a Kérelmező tájékoztatása céljából készült, a benne foglaltak egyéb célok érdekében, továbbá harmadik személyekkel szemben nem használhatóak fel, illetve jogvita eldöntésére nem alkalmazhatóak.

Budapest, 2023. február 24.